

Соціолінгвістичний моніторинг мовою статистики

Надзвичайно важливим чинником існування і збереження національної ідентичності, одним із головних компонентів і найхарактернішою її рисою є мова. Масове усвідомлення належності до однієї мовно-культурної спільноти є запорукою політичної стабільності національної держави. Мислити по-державному – це стимулювати мовну діяльність, забезпечувати мовне довкілля від розхитування літературних норм, жонгливання чужомовними ідеалами. Стратегічна дирекція мовної освіти за врахування складної мовної ситуації має скеровуватися у підтримання комплексного рідномовного виховання, виокремлення суспільного запиту на фахівця, що бездоганно володіє українською мовою та культурою конкретних мовних ситуацій відповідно до мети спілкування і сприйняття мовця.

На виконання Постанови Кабінету Міністрів України від 2 жовтня 2003 р. № 1546 «Про затвердження Державної програми розвитку і функціонування української мови на 2004—2010 роки» у жовтні 2005 року в місті Києві заплановано проведення Міжнародного конгресу «Українська мова вчора, сьогодні, завтра в Україні і в світі», метою якого є визначення шляхів і засобів утвердження української мови як державної на засадах Конституції України та як консолідуючого чинника в усіх сферах життя суспільства.

У зв'язку з цим розробляється програма моніторингу стану функціонування української мови в усіх сферах життя суспільства: в сім'ї, в дошкільних, загальноосвітніх та вищих навчальних закладах, в системі науки, культури, у сфері міністерств внутрішніх справ, оборони, юстиції, в прокуратурі та в системі державного управління, в засобах масової інформації та сфері інформаційних технологій. Для здійснення програми створено Всеукраїнський оргкомітет та регіональні групи, до складу яких включено науковців, педагогів, працівників державних органів управління, громадських організацій, творчих спілок.

Директор НДІУ академік Кононенко П.П. зазначає, що конгрес «Українська мова: вчора, сьогодні, завтра» – дирекція дослідження реальних і чесних відомостей про стан мови в сім'ї, в різного типу школах, комп'ютері, аж до того, як говорять міністри. Колись треба перейти на реальну мову. Агітують три-чотири години триста чоловік, а вийшли на вулицю – переходять на іншу мову. У Львові не так гарно, а в Києві не так погано. Ми маємо простежити біопсихіку і політичну психіку як науковці, педагоги, громадяни. Адже мова – ядро душі.

Зважаючи на те, що культивовані школою, театром, часописами, документами, телебаченням ідеальні мовні форми під впливом жаргонізованих не завжди виграють, адже стихійний носій мови замість підшукування потрібних словоформ користується активними в сучасному молодіжному узусі російськими словами, значною мірою, сталими мовними зворотами, слід плекати стандарт мови як беззастережний орієнтир

оборонної мовної політики. Ми прагнемо об'єктивізувати масив «інформації сприймання», у чесній оцінці застерегти мову й мовців від жонгливання заідеологізованими штампами про «вишневість», декоративність, але не гнучкість мови.

Вивчення реального стану функціонування української мови у різних суспільних сферах спрямоване на вирішення практичних завдань розширення соціальної бази української мови і повернення їй функціональної повноти, з цією метою розробляються програми підвищення кваліфікації з української мови (для держслужбовців та ін.) і їх українознавче змістове наповнення, програма сертифікації рівня володіння українською мовою та ін.

На думку професора Ємоленко С., для того, щоб виявити зміни в оцінці мовної ситуації, маємо безпосередньо спостерігати за:

- а) роботою державних установ,
- б) інформаційним простором (книгодрукування, реклама, радіо і телебачення),
- в) станом мовної практики в дошкільних закладах, вищих навчальних закладах,
- г) мовною практикою в Інтернеті,
- ґ) статусом українознавчих кафедр і культурно-освітніх центрів за кордоном (у діаспорі).

Переконаливу інформацію можна отримати, застосувавши анкетування. Однак формулювання питань у різних анкетах має передбачати й непрямі запитання, через які можна виявити оцінку, ставлення до української мови, культури, мотиви вивчення української мови, мотиви використання її в різних життєвих ситуаціях.

Як свідчать результати першого етапу дослідження, сучасна мовна ситуація в Україні характеризується неоднорідністю. З одного боку, наявна чітко окреслена тенденція розширення функціонального тла української мови, що спирається на концепцію державнотвірного, державноконсолідувального, державновизначального потенціалу української мови, з другого боку, яскраво простежується тенденція розмивання цього процесу, утвердження ідеї про незначущість мовних проблем як таких і прагнення утвердити в суспільстві думку про вторинність утвердження пріоритетності української мови у визначальних державних інституціях, закладах науки, освіти, культури, не кажучи вже про бізнес, торгівлю, фінансову та бухгалтерську справу, виробництво.

АНКЕТА ДЛЯ БАТЬКІВ

Пропонуємо виокремити позначкою варіанти відповідей, з якими Ви погоджуєтесь. Щиро дякуємо за співпрацю.

Місце проживання (область, район, село (місто)): _____

Місце роботи _____

Назва посади _____ Освіта _____

Національність _____ Стать _____ Вік _____

1. Українська мова для Вашої дитини є рідною:

___ а) так;

___ б) ні.

2. Як змінилася мовна поведінка дитини (дітей) за час навчання у школі, садочку:

___ а) стала (більше, менше, цілком) україномовною;

___ б) русифікувалась;

___ в) залишилась без змін;

___ г) інший варіант _____.

3. Яким чином Ви б аргументували потребу вивчення української мови Вашою дитиною:

___ а) щоб відчувала себе українцем;

___ б) щоб була освіченою, культурною людиною;

___ в) щоб дитина мала перспективу зростання кар'єри;

___ г) маю власний погляд _____.

4. Як, на Вашу думку, потрібно дітям підвищувати рівень володіння українською мовою у школі, садочку:

___ а) збільшити кількість годин для ґрунтовнішого вивчення українознавчих предметів;

___ б) поліпшити якість підручників, розвиваючої чи художньої літератури;

___ в) збільшити кількість україномовних радіо- і телепередач;

___ г) інший варіант _____.

5. Якою мовою спілкується Ваша дитина з ровесниками у позанавчальний час (для дітей шкільного віку), або в іграх (для дошкільнят):

___ а) спілкується виключно українською;

___ б) надає перевагу іншій мові;

___ в) залежно від мовного оточення;

___ д) інший варіант _____.

6. Чи бажаєте Ви досконало оволодіти українською мовою? Якщо так, то яка з названих причин є пріоритетною:

- ___ а) виховання у дитини почуття національної ідентичності;
- ___ б) необхідність підготовки дитини до навчання у державних закладах освіти;
- ___ в) потреба постійного власного вдосконалення чи зростання кар'єри;
- ___ г) потреба підтримувати офіційне/неофіційне спілкування з колегами;
- ___ д)) інший варіант _____.

7. Як змінилося, на Вашу думку, ставлення до української мови у підростаючого покоління протягом останніх 3 – 5 років:

- ___ а) залишилось без змін;
- ___ б) зміни є, але незначні;
- ___ в) докорінно поліпшилось;
- ___ г) інша відповідь _____.

8. Чи відводять належну роль вихованню у підростаючого покоління українознавчих поглядів та українськомовних смаків (грамотності) вчителі / вихователі:

- ___ а) безсумнівно;
- ___ б) відводять, але недостатньо;
- ___ в) потрібно значно краще працювати в окресленому напрямку;
- ___ г) інша відповідь _____.

9. Чи потребує, на Вашу думку, українська мова підтримки на державному рівні у закладах освіти:

- ___ а) не потребує;
- ___ б) вимагає державницького підходу, який спостерігається у багатьох європейських країнах (виховання мовної культури засобами масової інформації та ін.);
- ___ в) потребує вагомої матеріальної підтримки;
- ___ г) маю іншу думку _____.

АНКЕТА ДЛЯ УЧНІВ

Друзе! Запрошуємо взяти участь у дослідженні «Українська мова в моєму житті». Вислови свою думку позначкою навпроти слів «так» або «ні».

Місце проживання (область, район, село (місто)): _____

Національність _____ Стать _____ Вік _____

№		так	ні
1.	Ви спілкуєтесь українською мовою з:		

	• бабусею;		
	• дідусем;		
	• мамою;		
	• татом;		
	• учителями в школі;		
	• однокласниками;		
	• друзями		
2.	Ви вважаєте українську мову:		
	• мовою навчання, офіційного спілкування;		
	• своєю рідною		
3.	Ви спілкуєтесь українською мовою, але інколи:		
	• соромитесь;		
	• не хочете бути «білою вороною»;		
	• не вважаєте за потрібне нею спілкуватися;		
	• не спілкуємося, бо в молодіжному середовищі ніхто не розмовляє нею		
4.	Ви часто дивитесь передачі по телебаченню українською мовою		
5.	Ви в шкільному комп'ютерному класі працюєте з програмами українською мовою		
6.	Ви в комп'ютерному клубі розважаєтесь іграми українською мовою		
7.	У вашій школі всі предмети викладаються українською мовою		
8.	З вами всі вчителі на уроках і після уроків спілкуються українською мовою		
9.	Ви читаете українську художню літературу:		
	• програмову;		
	• не за програмою		
10.	Ви часто користуєтесь українськими словниками, довідниковою літературою		
11.	Ви хочете вивчити українську літературну мову для того, щоб:		
	• спілкуватися нею у повсякденному житті;		
	• бути справжнім громадянином України;		
	• вступити до вищого навчального закладу;		
	• стати успішним у майбутній професійній діяльності		

АНКЕТА ДЛЯ ПРАЦІВНИКІВ КУЛЬТУРИ ТА ЗМІ

Пропонуємо виокремити позначкою варіанти відповідей, з якими Ви погоджуєтесь. Якщо на одне з питань Ви не бажаєте відповідати, поставте прочерк. Щиро дякуємо за співпрацю.

ППІБ (якщо вважаєте за потрібне) _____

Місце роботи _____

Назва посади _____ Освіта _____

Національність _____ Стать _____ Вік _____

1. Як, на Ваш погляд, змінилася мовна ситуація в Україні за останні кілька років:

- а) суттєво поліпшилася;
- б) є позитивні зрушення, але незначні;
- в) лишилася без змін,
- г) є тенденція до погіршення.

2. На Вашу думку, в Україні до грудня 2004 року державні та комерційні канали телебачення й радіо використовували в передачах українську мову на:

- а) 5 – 10 %;
- б) 40 – 50 %;
- в) 80 – 95%;
- г) взагалі не використовували.

3. Чи пам'ятаєте Ви якийсь з каналів на телебаченні, який хоча б зрідка приділяв увагу мовному вихованню (усвідомлений, а не спонтанний вибір мови спілкування, виховання мовного смаку, формування мовної стійкості):

- а) не пам'ятаю;
- б) пам'ятаю і можу назвати один _____;
- в) можу назвати кілька _____;
- г) маю іншу думку _____.

4. Чи сприймає молодь, на Вашу думку, масову культуру українською мовою?

- а) цілком;
- б) частково;
- в) не сприймає;
- г) інший варіант _____.

5. Вплив засобів масової інформації (преса, радіо, телебачення) на формування українських пріоритетів у сучасного глядача (слухача) є:

- а) вагомим;
- б) вирішальним;
- в) не досить суттєвим;
- г) інший варіант _____.

6. Найкраще, на Вашу думку, сприймається молоддю українською мовою:

- а) класичне мистецтво;
- б) поп музика;
- в) рок музика;
- г) фольклор;

___ г) інші види мистецтва _____.

7. Ваші думки з приводу розвитку в Україні кіномистецтва (американізованого на 80 %) та театрального мистецтва (русифікованого на 65 %):

- ___ а) перспектив не бачу;
- ___ б) зміни залежать від нового уряду;
- ___ в) потрібні зміни до Конституції;
- ___ г) вибір за молодим поколінням;
- ___ г) інший варіант _____.

8. Які заходи у сфері культури, на Вашу думку, будуть впливовими для виховання у молоді національних пріоритетів та ширшого впровадження української мови у масовий вжиток:

- ___ а) наукові конференції;
- ___ б) музичні фестивалі, конкурси;
- ___ в) зміни у мовному законодавстві;
- ___ г) інший варіант _____.

9. Чи змінився, на Вашу думку, за останні роки рівень володіння українською мовою у працівників сфери культури (артистів, продюсерів, працівників мас-медіа...):

- ___ а) не змінився;
- ___ б) змінився на краще;
- ___ в) русифікувався;
- ___ г) інший варіант _____.

10. Чи потрібне, на Вашу думку, глибше українознавче спрямування у сфері масової культури:

- ___ а) нагально потрібне;
- ___ б) не потрібне;
- ___ в) інший варіант _____.